

Prof. Dr. E. Olcay İmamoğlu
- Söyleşi*-
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü
11 Mart 2008

Zuhal Yeniçeri: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde E. Olcay İmamoğlu Hocamızla birlikteyiz. Olcay Hocam merhaba. Öncelikle bizi Türk Psikoloji Bülteni ekibi olarak kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim.

E. Olcay İmamoğlu: Ben teşekkür ederim düşündüğünüz için.

ZY: Ben ve psikoloji çevresindeki diğer pek çok arkadaşım tabii ki sizi tanıyoruz. Ancak siz yine de öncelikle kendiniz hakkında bize kısaca bilgi verir misiniz lütfen?

EOİ: Bu tarz sorulara cevap vermek bana zor gelir ama en başından başlayayım. İzmir'de doğdum büyüdüm. Üniversite için Ankara'ya geldiğimden beri de Ankaralı oldum. Psikoloji Lisans derecem, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden aldım. Sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde Iowa Üniversitesi'nden Sosyal Psikoloji Yüksek Lisans derecem aldım. Doktoramı İskoçya'nın Glasgow şehrindeki Strathclyde Üniversitesi'nde Gelişimsel-Sosyal Psikoloji alanında yaptım. Orada Gustav Jahoda ile çalıştım; benim için çok özel bir kişidir. Çalışma hayatıma ilk Hacettepe Üniversitesi'nde başladım;

1981'den bu yana ODTÜ'deyim. Bir mimar-akademisyenle evliyim. Bir kızımız bir oğlumuz var, onlar da, gelinimiz de akademisyen. Damadımız da dahil hepimiz ODTÜ mezunuyuz. Kızımızdan da oğlumuzdan da birer kız torunumuz var. Psikolojide geliştirmiş olduğum bazı anlayışları, modelleri şimdi torunlarım üzerinde gözlüyorum ve hakikaten insanlık mucizesini onlarla bir şekilde yeniden yaşıyorum. Böyle, "akademik" bir aileyiz yani...

Leman Korkmaz: Hocam burada biraz akademik geçmişinizden bahsettiniz aslında bize ama bilim dünyasına nasıl adım attınız diye sorsam siz ne cevap verirsiniz?

EOİ: Ne derece bilimsel olacak bilemiyorum ama gerçekten bazen düşünüyorum da bana koruyucu meleklerimin ayarlamasıyla olmuş bir şey gibi geliyor. Çünkü İzmir'de, İzmir Amerikan Kız Koleji'ni bitirmekte olan bir kız olarak, toplumsal cinsiyet (gender) rolleri çerçevesinde, benim için ailemin öngördüğü rol öyle akademisyen olsun falan şeklinde değildi. O yıllarda kızlar için bir kolej eğitimi oldukça "güzel", "yeterli" bir eğitim adediliyordu. Ailem benim kültürlü bir insan olmama önem veriyordu; ama bu kültürlü bir eş, bir anne olmak, bir yuva kurmak şeklinde idi. Toplumsal cinsiyet konusundaki ilgimin, açtığım dersin kökleri buralara gider; çünkü (toplumsal cinsiyetin) insanların, özellikle kızların (tabii erkeklerin de), motivasyonlarını dahi ne kadar etkileyebildiğini kendi hayatımda bile görebiliyorum. Aslında ben okumaya-öğrenmeye çok ilgi duyan bir kişiydim ama babam üniversiteye gitmemi pek uygun bulmuyordu. Ben de o zamanın koşullarından bir şekilde etkilenmişim ki, okumaya ilgi duymama rağmen "Eh na'palım, bu kadar okudum, bundan sonra yine kendim bir şeyler yaparım" şeklinde düşünerek üniversiteye gitmemeyi (kısmen de olsa) kabullenmiştim. Bu ara-

da almakta olduğumuz Dünya Edebiyatı dersini ve olağanüstü bir öğretmen olan hocamız Mr. Davies'i çok severdim; kendisini hep çok sevgiyle anırım; o da beni severdi. Benim üniversiteye gitmeyeceğimi öğrendiği zaman çok şaşırılmıştı ve yıllığa, hala hatırlarım, "Bu senin için ve ülken için çok büyük bir kayıp olur" diye yazmıştı. Ben bunu okduğumda çok etkilendim ve daha başka bir açıdan da düşünmeye başladım.

ZY: Çok haklıymış ama hocam değil mi?

EOİ: Ülkem bakımından ne derece haklıymış bilemem ama ben şahsen çok müteşekkirim kendisine. Bakın bazen böyle hocaların ders dışında söylediği küçücük sözler ne kadar önemli olabiliyor. Ben onun üzerine çok daha farklı bir şekilde düşünmeye başladım ve üniversite sınavlarına babamdan habersiz başvurumu yaptım. Allahtan o yıllarda bu işler şimdi olduğundan daha geç yapılıyordu. Çünkü o yıllarda bir de lise bitirme sınavları ile uğraşıyorduk. Neyse ki iyi bir öğrenci olduğum için hiç ders almadan, kursa gitmeden, istediğim yeri kazanabildim. ODTÜ'ye geldim, psikoloji okuyorum, çok sevdiğim bir alan, çok zevkle okuyorum... Ama Türkiye'de o yıllarda, psikoloji henüz pek meslek olarak görülüyordu; zaten ben de bir meslek değil, ilgi duyduğum, uğraşmaktan keyif aldığım bir alan olarak seçmiştim psikolojiyi ama doğrusu daha ilerisini pek düşünemiyordum. O arada, ikinci sınıfın başında sosyal psikoloji hocamız Ayhan LeCompte, psikolojinin imkanlarını sadece Türkiye sınırlarında düşünmemem gerektiği konusunda benimle konuştu ve muhakkak yurtdışında doktora yapmamın gereğini vurguladı. Tabii diğer hocalarımız da teşvik ediyordu. Ama bu, daha ikinci sınıfta pek düşünemediğim bir şeydi. Sonra doktora yapalım da nasıl yapalım? O yıllarda imkanlar çok sınırlı. Neyse ki yurt dışına gidebilmek için nadir imkanlardan biri

olan Fulbright bursunu kazandım. O arada evlendim. Tabii evlenince işler daha farklı bir boyut kazanıyor. Eşimle birlikte gittik Iowa'ya. Akademik hayata adım atışım bu şekilde başladı. İlgi duyduğum bir şeyler yapabilmek istiyordum; ve bunun için kadın olmanın getirdiği bazı zorluklarla da uğraşmak zordundaydım. Ama, dediğim gibi, koruyucu meleklerimin değişik zamanlarda devreye girmesiyle işler bir şekilde rayına oturdu ve sonunda bilim dünyasına adımımı atabildim.

ZY: Biraz daha özel bir soru olacak belki ama kendi akranlarımdan ve daha küçüklerimden yola çıkarak bu soruyu size sormak isterim. Akademiye ilk adım attığınız dönemlerde ailenizden destek gördünüz mü? Tercihinizin akademiden yana olması konusunda sizi desteklediler mi?

EOİ: Yok, o konuda karışmadılar hiç. Benim ailem ilginç bir şekilde geleneksel değerlerine bağlı ama özünde demokratik bir ailedir. O sevgiden, ilgiden kaynaklanan kontrol görünümünün ardında bana çok inandıklarını, güvendiklerini, değer verdiklerini de hep hissetmişimdir. Dolayısıyla, evlenmemde ve ardından akademik hayata girmemde ailemin "Hayır, onu yapma, bunu yapma" gibi olumsuz bir tepkisi olmadı; hatta hep destek oldular değişik şekillerde... Yalnız tabii kadın olmanın zorlukları devam edebiliyor. Mesela, hiç unutmuyorum, oğlumuz doğduğunda ilk defa torun sahibi olan babacığım "Ne olacak şimdi? Bu çocuğa kim, nasıl bakacak?" diye kaygılanmış; ve "Kızım, istersen ben sana maaşını yollayayım da, sen otur evinde çocuğuna bak" demişti. Bu tabii torun sevgisiyle, koruma kaygısıyla söylenmiş bir şey. O noktada ben "kariyer de yaparım, çocuk da yaparım" durumundaydım tabii. Onlar da, dediğim gibi, bize maddi-manevi her bakımdan destek olmuşlardır.

Gülçin Akbaş: Peki Hocam neden psikolojiyi ve özellikle neden sosyal psikolojiyi tercih ettiğinizi sorsam?

EOİ: Sanıyorum hayatı anlayabilmek ve daha iyi anlamlandırabilmek için; insanların anlayabilmek için... Bazen düşündüğümde bana da ilginç geliyor ama bu ilginçimin kökleri çok çok öncelere gidiyor galiba. Mesela, daha okul öncesi yaşlarda benim küçük bir sıram vardı; onun üstüne tahta parçaları, deniz kabukları gibi anlamsız birtakım küçük nesnelere koyardım. İnsanları ve eşyaları temsil eden o küçük nesnelere değişik sosyal ilişkiler içeren bir dünya kurgular; kendi kendime oynardım. Anneme göre böyle saatlerce oynarmışım; kendim de hatırlıyorum tabii okul öncesi zamanlar... Hatta küçücük kızının böyle "anlamsız" nesnelere kendi kendine oynamasına bakan anneciğim, "Çok da sağlıklı bir çocuğa benziyor ama böyle kendi kendine oynaması ne derece doğru?" diye bir ara kaygılandığını söylemişti sonraları... Psikoloji, özellikle sosyal psikoloji alanında çalışmak bana göre gerçekten bir lütuf. Hem çok yönlü hem de çok temel bir alan. İnsanın özel hayatıyla mesleki arayışlarının, uğraşlarının bu denli uyuşabileceği, bütünleşebileceği başka bir bilim alanı düşünemiyorum... En azından bende öyle oldu. Mesela, çocuklarımız küçükken, çocuğun sosyal gelişimiyle ilgilendim. Ondan sonraki yıllarda benlik, toplumsal cinsiyet, evlilik, yaşlılık, sağlık, kültür gibi konularla ilgilendim. Neyle ilgileniyorsanız, onu akademik hayatınızın bir parçası haline getirebiliyorsunuz; o konuda çalışabiliyorsunuz. Mesela, eşim mimar ve "Mimarlık Psikolojisi" alanında doktora yaptı. Ben de onunla beraber o alanda da epey çalıştım; birlikte çalışmalarımız oldu. Şimdi devreye kızımız, oğlumuz da girdi. Sosyal psikoloji, insanın hayatıyla bütünleştirebildiği bir alan, dediğim gibi, bir lütuf aslında. Dolayısıyla, sosyal psikoloji benim için bir meslek değil, bir yaşam biçimi oldu. Evde de

devam eden, hatta belki uyurken de devam eden... Bu garip gelebilir ama bazen -kafama takılan bir şeyi düşünerek yatıyorum herhalde ki- sabah uyanınca merak ettiğim ve üzerinde daha önce düşündüğüm bir şeyin cevabını bularak uyardığım olur. Sosyal psikoloji, bana çok anlam katan, hayatımın çok önemli bir kısmı oldu. Başka türlü bir hayatım olsaydı nasıl olurdu bilemiyorum tabii; ama "iyi ki koruyucu meleklerim devreye girmiş" diyorum hep.

ZY: Çalıştığınız konuları aynı zamanda günlük hayatınızda da yaşıyor, deneyimliyor olmak çok keyifli olsa gerek.

EOİ: Tabii ki.

ZY: Uykuda da, evdeyken de devam eden bir süreçten bahsettiniz. Aslında gündelik yaşantımızı, günlük olayları, duygularımızı, düşüncelerimizi, davranışlarımızı araştırıyoruz ve tüm bunlar birebir kendimizden de gözlemleyebildiğimiz süreçler.

EOİ: Tabii ki. Mesela, benim yaptığım bazı çalışmalar, yaşadığım olaylardan izler taşır. Çünkü onlar üzerinde düşünüyoruz, onları anlamaya çalışıyoruz. Sonra bu olaylar belki biraz da şekil değiştirerek, bir ilham, bir düşünce olarak bize geri geliyor. Doğrudan, birebir, hayatımızda yaşadığımız olaylar... Bazen de dolaylı yollardan bizi etkiliyorlar. Bir düşünür "buluş hazırlıklı kafaya gelir" demiş; yani insan yaşadıkça ve yaşadıkları üzerinde bir şeyleri merak edip biraz kafa yorunca, meyvelerini değişik şekillerde topluyor. Dolayısıyla, akademik hayatımız ve çalışmalarımız aslında bizi yansıtıyor. Yaptığım çalışmaların pek çoğunu ne yazık ki fırsat bulup da yayına dönüştüremediğime hayıflanırım bazen ama kendim çok keyif aldım. Mesela, altı araştırmadan oluşan doktora tezimi muhakkak kitap haline getirmemi önermişti yurtdışındaki hoca-

larım. Hayatın akışı içerisinde kolay olmuyor bu her zaman. Bir de Türkiye'de o zamanki çalışma koşullarımız da çok iyi değildi; çok zorluklar içinde geçen vakitler de oldu. Çalışmaları yayına dönüştürmek, paylaşmak bakımından hoş tabii. Ama ben o keyfi hep aldım. Bir şey düşünüyorsunuz, bir şey kurguluyorsunuz, sonra "o"nu deniyorsunuz ve "o" çıkıyor...

ZY: En başta kendi merakınızı gideriyorsunuz aslında...

EOİ: O merak, heyecan müthiş bir şey zaten. Mesela, şimdilerde o heyecanı benlikle ilgili denge modelim çerçevesinde yaşıyorum. Yüksek lisans ve doktora öğrencilerimin de devreye girmesiyle işin boyutları daha da zenginleşti. Modeli, iş ortamından evlilik ilişkilerine, iletişime kadar değişik alanlara uyguluyoruz. Ve bakıyorsunuz benzer örüntüler, birbirini destekleyici bulgular çıkıyor. Bu çok heyecan verici gerçekten. İnsan sanki hayatı daha iyi anlayabildiğini, kavrayabildiğini düşünüyor. Dediğim gibi, sosyal psikoloji buna imkan veren çok büyük bir lütuf bence.

ZY: Olcaç Hocam çok güzel bir süreçten bahsettiniz aslında bize. O yola ilk girdiğiniz dönemlerde hayal ettiğiniz noktaya bugün ulaştığınızı hissediyor musunuz? O zaman hayal ettiğiniz bir şeyler var mıydı?

EOİ: Ben o şekilde yaklaşmadım akademik hayata aslında. Yani "şöyle bir şeyler olsun, bir yerlere geleyim" şeklinde bir takım düşüncelerim, hayallerim olmadı.

ZY: Manevi anlamda?

EOİ: Evet. Merak ettiğim şeyler vardı, onları en azından kendimi tatmin edici şekilde ele alma imkanım oldu, çok şükür. Daha önce de söylediğim gibi, akademik hayata başlarken bir yerlere gel-

mek değil, merak ettiklerimi anlamama imkan sağlayacak bir yaşam biçimi kur-guluyordum. O açıdan tabii çok keyif ve-ren bir yaşam biçimi oldu; o imkanı sun-du sosyal psikoloji... Ama onun dışında, örneğin, ilk çalışmaya başladığım zaman-larda daha sonraki yıllarda hangi nokta-larda olacağımı düşünmüyordum; hayat getiriyor birtakım şeyleri. Hatta bazen ön-ceden düşünmediğiniz bazı şeyleri yap-mak durumunda da kalabiliyorsunuz. Örneğin, Hacettepe’de ilk göreve başladığımında olsun, sonra ODTÜ’ye geçtiğimde olsun, bizim altyapı bakımından çok so-runlarımız vardı. Hele ODTÜ’de, o yıl-larda, asistan yok, yüksek lisans prog-ramı yok, doktora programını hiç düşü-nemiyoruz bile... Bir akademisyen olarak aslında yöneticilik yapmayı önceden hiç düşünmememe karşın o koşullarda ODTÜ’de uzun yıllar bölüm başkanlığı yapmak durumunda kaldım çünkü o işi de psikolojinin kurumsallaşması, geliş-mesi bakımından bir misyon gibi gördüm. O zamanki koşulları düşünürsek, psikolojinin şimdi geldiği nokta çok mut-luluk verici.

Kendi araştırmalarım açısından geldiğim noktaya bakarsam da, benlik konusunda-ki denge modelimi bir “pet-teorim” olarak görüyorum. Hacettepe’deki geçen Ulusal Psikoloji Kongresi’ndeki konuşmamda anlattığım gibi, kökleri taa 1970’li yıllar-daki çalışmalarına giden, zaman içerisinde doğrudan üzerinde çalışsam da hep bir taraftan düşündüğüm bir modelin, şimdi birçok ilgimi de birleştirecek şekil-de gelişmekte olduğunu görmek çok keyif verici... Ayrıca, demin dediğim gibi, bunu öğrencilerimle birlikte değişik açılardan irdelemek; ve bu farklı çalışma-ların da birbirleriyle uyuşan -“converging evidence” dediğimiz- birbirini besleyen şekilde sonuçlar verdiğini görmek çok heyecan verici, çok hoş... Ama bence ha-yatta mutluluk sonuçlardan ziyade sü-reçte, örneğin, anlamlı bulduğunuz bir işle uğraşmakta gizli... Geçmişte değişik

vesilelerle de değindiğim gibi, ben ha-yatta anlam arayışını çok önemli görüyo-rum. O doğrultuda artık bu modeli “ken-dini aşmayı” da içeren bir “anlam arayış modeli” olarak düşünüyorum. Bundan Hacettepe’deki son Kongre konuşmamda biraz bahsetmişim ama gelecekte daha ayrıntılı yazmayı düşünüyorum.

ZY: Bizler de merakla bekliyoruz Hocam.

EOİ: (Gülüyor) Sonuç olarak, bilim dün-yasına adım attığım ilk dönemlerde öz-gürce düşünüp araştırabilmekten başka hayal ettiğim belirli bir şey yoktu ama süreçten memnunum çok şükür.

LK: Olcay Hocam, yurtdışında da eğitim almış ve dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden biri olarak dünyadaki ve Türkiye’deki psikolojiyi genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

EOİ: Bu çok zor bir soru, değil mi? Çok yönlü... Çok farklılıklar var bir defa; Türkiye’de de dünyada da öyle. Öncelik-le psikolojiye verilen önem bakımından ele alacak olursak, dediğim gibi, Ame-rika Birleşik Devletleri’nde bile çok fark-lılıklar var. Mesela, 1984-1985 yıllarında, “sabbatical”ımı geçirdiğim UCLA’de -ki UCLA çok büyük bir üniversite- Psikoloji Bölümü oranın en büyük bölümlerinden biriydi; 70’den fazla öğretim üyesi vardı. Ama ona rağmen ben hala psi-kolojinin, en gelişmiş ülkede bile, olma-sı gereken konumda olmadığını düşünüyorum çünkü o kadar çok yönlü bir alan ki... Bildiğiniz gibi, sağlıktan, mimar-lıktan, idari bilimlerden biyolojiye giden çok geniş yelpazedeki birçok alanla ilişki içinde olan bir çalışma alanı. Dolayısıyla, üniversitelerdeki örgütlenmesi-nin psikoloji bölümü değil de, “psikolo-jik bilimler” şeklinde olmasının daha uy-gun olacağı düşüncesindeyim. Benzer şekilde, değişik alanlarda psikolojinin rolünün, öneminin, katkısının giderek daha da artacağını düşünüyorum.

Gelecekte tabii bunların olmasını arzu ediyoruz ama geçmişten bugüne geldiğimiz noktaya bakacak olursak, ben neredeyse 40 yılı bulan kendi akademik hayatımda bile çok önemli bir yol katettiğimizi düşünüyorum. Mesela, ilginçtir, ben 1968'de üniversiteyi bitirmiş bir kişi olarak davranışçı ekolden bilişsel ekole geçişi çok yakından izleme imkanı bulabildim. ODTÜ'de öğrenciyken araştırmaları için veri topladığım hocam, Dr. Hershiser, Iowa Üniversitesi'nde davranışçı gelenekte yetmişmiş bir akademisyendi. Sonra, kendim de yüksek lisans için Iowa Üniversitesi'ne gittiğimde, bi-

lişsel yaklaşımdaki Dr. Pallack isimli, bölüme yeni gelmiş bir hoca ile diğer davranışçı yaklaşımdaki hocaların tartışmalarını, o heyecanlı ortamı çok yakından yaşadım; çok keyifliydi doğrusu... Bilişsel yaklaşımın psikolojiye çok şey kazandırdığını düşünüyorum; çok daha doyurucu bir hale geldi. Şimdi düşünecek olursak hayatın nasıl anlamlandırıldığı, sosyal-bilişsel yapı, biliş-duygu ilişkileri, toplumsal cinsiyet, kültür, benlik gibi şimdi popüler olan birçok konu bu bilişsel yaklaşımla önem kazandı. Artık psikoloji birçok uygulama alanına da girdi. Bu açılardan geldiğimiz noktayı çok önemli

görüyorum. Ama yine de, dediğim gibi, katedeceğimiz daha çok yol var. Mesele, kültürler-arası çalışmalar çok şey kattı psikolojiye, çok önemli. Ama diğer yandan bakıyorsunuz, bireyci toplumlar - toplulukçu (kolektivist) toplumlar gibi, adeta bir kutuplaşmaya gidiliyor. Hatta Hacettepe'deki geçen Ulusal Psikoloji Kongresi'ndeki konuşmamda adeta "onlar öyle, biz böyleyiz" şeklindeki basitleştirmelerin bana pek hitap etmediğinden söz etmişim. Bu tip kutuplaştırmaların psikolojinin gelişimini yavaşlattığını düşünüyorum. Zaten kültür psikolojik bakımdan içi boş ya da çok dolu, yani belirsiz bir kavram; ilgili psikolojik değişkenlerin netleştirilmesi gerek. O nedenle benim arzu ettiğim bakış, bir sistem yaklaşımı, süreç yaklaşımı. Biz kendi çalışmalarımızda, psikolojik değişkenler bakımından kültüriçi farklılıkların aslında kültürlerarası farklılıklardan daha fazla olduğunu gördük. Dolayısıyla, konuya böyle bazı kültürlerarası farkları kutuplaştırarak basitleştirici şekilde değil de hem kültüriçi hem de kültürlerarası farklılıkları ve benzerlikleri kapsayan bir sistem yaklaşımıyla, ilgili psikolojik süreci öne çıkaracak şekilde yaklaşmamız gerektiğini düşünüyorum. Şimdi tabii istatistik bakımından da çok uygun olan model test etme imkanları var. O yollarla psikolojinin çok daha iyi gelişeceğini düşünüyorum.

Eselden beri önemseydiğim bir diğer husus ise, bilişi tekrar devreye sokmamızın yanı sıra duygusal süreçlere de gereken ilginin daha çok gösterilmesi. Hatta o nedenle yıllar önce -sanıyorum 1987'den beri- ODTÜ'de vermeye başladığım dersin adı "Social Cognition and Affect" idi. Biliş ve duyguyu birlikte ele almaya çalışıyorum ve duyguların yeterince ele alınmadığını düşünüyorum. Tabii incelenmesi daha zor; yalnız son yıllarda bu konuda da epey çalışmalar yapılmaya başlandı; bu da çok olumlu bir gelişme bence.

Onun dışında bana çok heyecan veren bir yaklaşım yine psikolojinin kuruluşunda olan ama sonra ihmal edilen "Pozitif Psikoloji". Hatta o konuda bu yıl ilk defa bir ders açtım. Onu da çok önemli görüyorum; ayrıca benim kendi bakış açım da çok uyuyor. Çünkü ben başından beri hep "optimali" arayan bir yaklaşımda oldum. Mevcut psikolojik sorunları bildiğimiz kadarıyla çözmeye çalışmaktansa psikolojik optimali anlamaya yöneldim. İnsanların çok önemli özellikleri var; o özelliklerin hangi koşullarda, nasıl daha uygun şekilde gelişebileceğini; ve insanların daha iyi yaşayabilmeleri için neler yapılabileceğini sorgulamaya çalıştım. Şimdi pozitif psikoloji çerçevesinde bilgelik, yaratıcılık, umut, pozitif yönelim, akış, özgünlük, affetme gibi çok ilginç konular var. Eskiden pek bir araştırma konusu olarak düşünülmeyen konular şimdi bu pozitif psikoloji kapsamında ele alınıyor. Ben kendi benlik modelimi de bu pozitif yaklaşımda görüyorum; insanların temel gereksinimlerini dengeli şekilde tatmin etme ihtiyacı olduğunu varsayıyorum. Bir yanda, kendi olma, kendileşme, kendini idrak etme, ortaya koyma, ayırdına varma; diğer yanda ise insanlarla 'ilişkili olma' -ki bu boyut olumlu duygusal yönelimle yakından bağlantılı. Bu iki yönelimin tatmini, daha genel bir ifadeyle, idrak etme / kavrayış yönelimi ile olumlu duygu yöneliminin birbirini desteklemesi, tamamlaması kişi için bir denge durumu oluşturuyor bence; ve çok temel başka birtakım gereksinimlerimizin de tatmin edilmesine yol açıyor. Böylece, temel gereksinimlerin tatmin edilebildiği "dengeli yetişme ortamlarında" "dengeli benliğe" sahip giderek daha çok kişinin yetişebilmesiyle birçok problemin daha başından önlenebileceğine inanıyorum.

GA: Hocam, psikolojik açıdan dünyada neler yapılabileceğinden bahsettiniz. Türkiye'de ve dünyada çok yol kate-

dildi ama özellikle Türkiye’de psikolojinin uluslararası standartları yakalaması için neler yapılması gerekiyor?

ZY: Çok eksikimiz var mı Hocam hala?

EOİ: İşte az önce biraz değindiğim gibi Türkiye’de de tabii çok farklılıklar var. Üniversiteler bağlamında ele alacak olursam, bildiğim kadarıyla, gelişmiş bazı üniversitelerimizdeki psikoloji bölümlerinde aslında Avrupa’daki birçok ülkedekilerden daha geride olmadığımız, hatta bazılarından daha iyi bir yerde olduğumuz kanısındayım. Dolayısıyla, nereyi nereyle kıyasladığımıza bağlı. Ama ben sorunu hiçbir zaman şu ya da bu ülkeye ulaşmak şeklinde düşünmüyorum. Uluslararası standartları yakalamak için önce onu kendimiz için gerçekten istemek gerek. Olması gerekeni yapmak zorundayız her zaman için. Bu da her şeyden önce bence bir bakış açısı, bir gönül işi; bunu çok önemli görüyorum. Mesela, yetersiz bir işle veya ürünle karşılaşıyorsunuz ve onu hakkıyla değerlendirmek durumundasınız. “Türkiye koşullarında bu kadar” ya da “Bize bu kadarı yeter” gibi bir yaklaşımı hiçbir zaman içime sindiremedim. Evet, bizim zamanımızda birçok kaynağa ulaşmak zordu, bazı sıkıntılar vardı; ama bu eksiklikler yine de, iyi iş yapmak (en azından girişimlerde bulunmak) için büyük bir engel değildi. İyi iş yapmayı bir defa arzu etmek, uluslararası standartlar neyse onları bir defa çok iyi içselleştirmek ve hakikaten gerekeni yapmayı istemek çok önemli. Bu öncelikle bir gönül işi derken bunu çok yürekten söylüyorum. Kendi doktora yaşantımdan örnek verecek olursam, 70’li yıllarda ülkemizdeki doktora imkanları yeterli değildi ve oğlumuz da henüz iki yaşındaydı... Ama “hakkıyla yapmaya çalışmalıyım” düşüncesiyle oğlumuzu da alıp, eşimle birlikte -o da doktora yapacaktı- sınırlı imkanlarla ömrümüzde ilk defa İskoçya’ya gittik.

Doğrusu şimdi düşününce biraz çılgınlık gibi geliyor. Ama o zamanki bakış açısıyla bu bir gönül işi ve bu düşünceyle insan o cesareti buluyor demek ki... Tabii artık birçok bakımdan olduğu gibi, iletişim imkanları bakımından da Türkiye’de çok kolaylaştı birçok şey; kaynaklara ulaşmamız falan artık eskisi gibi zor değil. Üniversiteler arası farklar var tabii; bu açıdan alt yapı eksikliklerinin tamamlanması çok önemli. Kurumsallaşma çok önemli; bu konuda Derneğimizin çabalarıyla da epey bir iş yapılıyor. Daha gelişmiş üniversitelerimizde Öğretim Üyesi Yetiştirme Programları başlatıldı... Yani epey bir gelişme var; ama dediğim gibi, bence her şeyden önce bu bir kişisel bakış açısı ve gönül işi, ona çok inanıyorum. Çünkü insan kaynağı çok önemli; “Bizim derslerimiz bu kadar” ya da “Okumalar bu kadar” dememek lazım. Hakikaten merak ettiğimiz bir şeylerin üzerine gitmemiz lazım. Kendi kendimizin eğiticisi olmamız çok önemli. Yani merak ettiğiniz şeylerin üzerine gidince zaten arkası gelir bence. Merak çok yüreklendirici, çok sürükleyici bir şey; önemli olan onu uygun alana kanalize edebilmek, onu uyanıdırabilmek.

ZY: Türk Psikologlar Derneği’nden de bahsettiniz; onunla ilgili de sorularımız olacak ama benim ondan önce merak ettiğim bir şey var. Sizin Muzaffer Şerif’le tanıştığınızı biliyoruz. Bize onunla ilgili bir şeyler anlatabilir misiniz?

EOİ: Muzaffer Şerif’le aslında kısa bir zamanda ama epey bir anım oldu. 1985 yılında Amerikan Psikologlar Birliği’nin (American Psychological Association / APA) toplantısı Los Angeles’ta oldu. Muzaffer Şerif de beni UCLA’ye davet eden (Harold) Kelley’nin iyi arkadaşıydı. Bir gün Kelley gelip heyecanla “Muzaffer Şerif de APA toplantısına gelecek, seni onunla tanıştıracam” dedi. Ona göre programlar hazırladı. Ben de önceden

Muzaffer Şerif'in Türklerle tanışmaktan çok hoşlanmadığını duymuştum ve bunu Kelley'e biraz çitlatayım istedim; ama o "Yok yok, seni sevecektir, zaten merak etme hanımlarla arası hep iyidir" dedi. Tabii ben çok merak ediyordum; sosyal psikolojinin kurulmasında rol oynamış, çok önemli bir isim Şerif... Ayrıca, Türk asıllı olması nedeniyle bizim için daha da önemli olan "akademisyen Muzaffer Şerif"i tanıyacağımı düşünüyorum. Sonunda çok pozitif bir ortamda tanıştık. Ama açıkçası, "akademisyen Muzaffer Şerif"i ben daha dingin, ağır-sakin, daha böyle bilge tipli bir kişi olarak bekliyordum sanırım. Tanıdığım Muzaffer Şerif-tabii bu benim üzerimde bıraktığı etki-adeta içinde bulunduğu sistemle dalga geçen, muzip-yaramaz, 80 küsur yaşında bir Akdeniz delikanlısıydı adeta. Şöyle örnekler vereceğim bu izlenime nereden vardığımı anlatmak için: Mesela, bir panelde konuşmacılardan biriydi ama orada yoktu. Sonunda panel başladı ama Şerif hala yok; derken çok büyük olan toplantı salonunun ortasındaki yoldan gayet rahat bir tavırla sağa sola selamlar vererek ve saatine işaret edip "Turkish time, Turkish time" diye espiri yaparak geldi; önde upuzun masadaki yerine oturdu. Daha sonra, kafasında ufak bir şapkası vardı, onu çıkarıp başının üstünden arkaya attı. Sanki içindeki sistemle problemi olan biri gibiydi panelde de. Sonra akşam yemeğinde Kelley'nin davet ettiği kişilerle buluşacaktık. Ben Kelley'lerle gittim sanıyorum; eşim de Muzaffer Şerif'i getirecekti. Biz hepimiz gittik, bir Çin Lokantasında yuvarlak bir masanın etrafında toplandık ama eşimle Şerif ortalarda yok. Hepimiz acaba adresi mi bulamadılar diye merak içinde bekliyoruz. Derken geldiler; Şerif'in kucağında tek tek paket edilmiş kırmızı güller var. Eşime yolda "Bir çiçekçi bulmamız lazım" demiş, toplantıda kaç kadın olduğunu sormuş ve herbiri için birer kırmızı gül yaptırmış. Sonra o gülleri tüm kadınlara tek tek takdim etti. Kelley,

"İşte bu klas!" dedi. İşte orada onu görürsün; 80 küsur yaşında ama yüreği, gönlü böyle bir Akdeniz delikanlısı.

Yine yemek sırasında, değişik defalar, resim çektirirken falan bana sarılıp "Türk kadınına gördünüz mü!" diye birkaç kere söyledi. Orada hissettim ki ben onun için adeta çok eskiden tanıdığı, özlemini çektiği bir kişiydim. Ben orada memleketi temsil ediyordum, öyle hissettim; "Türk kadınına gördünüz mü!" derken yüzündeki ifade onu anlatıyordu. Türkçe konuşmayı tercih etmiyordu, yani hiç konuşmadı ve rahat konuşmadığını da ifade etti. Fakat şöyle dediğini hatırlıyorum: "Benim adım Muzaffer, Arapça kökenli. Senin adın bak ne kadar güzel, Olcay, Türkçe." Bence Türkçe konuşmasa da, ziyaret için dahi Türkiye'ye gelmeye korksa da (ki onu da ifade etmişti), onun için Türkiye ve Türk olmak çok önemli olmuş hep, onu hissettim. Ben bir şekilde Şerif'i hatırladığımda, insanın varoluşsal yalnızlığı gelir aklıma. Biliyorsunuz Ödemiş'te Başoğlu Şerif Efendi'nin oğlu olarak doğmuş; bir şekilde yolu Amerika'ya düşmüş, koşullar gereği orada yaşamak durumunda kalmış, çok da iyi bir yer edinmiş, meşhur olmuş ama yüreği sanki oralarda atmamış, atamadığından bir ara alkolde de epey teselli aramış bir insan... Bir şekilde, 'yalnız' Muzaffer Şerif'i hissetmişim. O nedenle, dediğim gibi tanıdığım Şerif, insanın varoluşsal yalnızlığını düşündürür bana... O meşhur görünümün arkasındaki insanın yalnızlık hissi, ilginç... Yanılıyor da olabilirim tabii, bu bir izlenim sadece ama ben böyle yaşadım, böyle "gördüm".

LK: Milgram'ın deneyini ODTÜ'de uyguladığınızı ve çalışmayı sonuçlandırığınızı biliyoruz Hocam. Fakat yayınlamadığınızı için fazla bir bilgimiz yok çalışmanızla ilgili. Genel olarak biraz bahsedebilir misiniz bu çalışmadan?

EOİ: Biz onu deneysel sosyal psikoloji der-si kapsamında yaptık. Tabii Milgram'ın o görkemli laboratuvarı yoktu bizde. Ama manipülasyonun gerektirdiklerini yaptık. O sırada, elektrik işlerinden an-layan bir öğrencimiz vardı, o yardımcı oldu ve düzeneği kurduk. Hatta bazı öğrenciler "Hocam bu manipülasyon çalışmaz" dedi çünkü biz de beyaz önlük falan giydik ama tabii Milgram'ın deneyindeki gibi öyle gösterişli bir ortamımız yoktu. Sonra deney başladı ve çocuklar heyecanla "Hocam inanamazsınız nasıl çalışıyor sistem" diyerek geldiler. Gerçekten manipülasyon çok etkili oldu. Hatta elektrik mühendisliği öğrencileri-onlar çok daha iyi biliyorlar aslında bu işin temel mekanizmasının basit bir şey olduğunu- çok daha ciddiye aldılar. O sırada aşağıdaki laboratuvarı yapıyoruz deneyi. Gözlem penceresinden de gözle-yince, deneyi yakından izleme imkanımız oldu. Çok çarpıcı, ilginç bir deneyim oldu bizim için ve biz de yurtdışındakine ben-zer sonuçlar elde ettik. Ayrıca başka bir kişinin varlığının itaat üzerindeki etkisine de bakmıştık sanırım... ama çok vakit oldu o dosyayı bulup bakmam gerek...

LK: Deneyi ne zaman uyguladınız Ho-cam?

EOİ: ODTÜ'ye ilk geldiğim yıllardı; sa-nırım 1982 falan... Biliyorsunuz etik ne-denlerle böyle deneyler daha sonraki yıllardan itibaren yapılamadı. Gerçi o konuda ben biraz farklı düşünüyorum. Milgram'ın deneyleri olmasaydı sosyal psikoloji çok şey kaybederdi ve bu deneyler bize çok şey kazandırdı. Hep düşünürüm, acaba bu sonuçlar böyle çık-mayıp da insanı dahayücelten şekilde çıksaydı (örneğin, birçoğunun beklediği gibi itaat sadece yüzde bir oranında kalsaydı) yine bu kadar tepki çeker miydi diye.

GA: Hocam, az önce Dernek'ten bahset-tiniz, şu an Türk Psikologlar Derneği'nin

bulduğu noktayı nasıl değerlendir-iyorsunuz?

EOİ: Az önce kurumsallaşmanın önemi-ne değindik. Derneğimiz kurumsallaşma açısından çok önemli tabii... Şu an gel-diği nokta bizim kuruluşunda pek düşünemediğimiz bir nokta. Tabii bunda sevgili Nail Şahin'in ve onunla beraber çalışmış gençlerin çok büyük katkıları var. Çok önemli gelişmeler oldu; fakat yine de katedilmesi gereken çok yol var. Psikoloji giderek toplumda önem kazandıkça, bu alanla ilgili uygulamalar yapmaya teşebbüs eden insanlar da çoğalıyor. Bunların iyi bir şekilde denet-lenmesi bakımından bir mesleki oda kimliği kazanmamız gittikçe daha da önemli olmaya başladı. O açıdan daha katedilmesi gereken epey yolumuz var. Fakat gelinen nokta hakikaten mucize gibi.

LK: Hocam aynı zamanda Türk Psikoloji Dergisi'nin de editörüsünüz ve Dergiye çok emeğiniz geçiyor. Türk Psikoloji Dergisi'nin Türkiye'deki psikolojiye kat-kısı hakkında neler söylemek istersiniz?

EOİ: Türk Psikoloji Dergisi de başlarda düşünemeyeceğimiz şekilde büyük bir başarı. Başta yine Nail Şahin olmak üze-re tüm bu noktaya getirenlere teşekkür borçluyuz. Şu anda da özellikle Doğan Kökdemir, Aylin Küntay, Gonca Soy-güt, Ali Tekcan gibi gençlerin, Zuhul (Yeniçeri) gibi daha daha gençlerin çok emeği var. Bu iletişim aracı çok önemli bizim için. Özellikle de "Social Sciences Citation Index (SSCI)" kapsamında ulus-lararası bir dergi niteliği kazanmış ol-ması çok önemli oldu. Bu durum öğre-tim elemanlarının yükselmelerinde ve Dergi'nin prestijinin artmasında önemli rol oynuyor. Dergi'nin çok önemli bir imkan olduğunu düşünüyorum; ama tabii bu imkanı daha da iyi şekilde kullanabiliriz diye de düşünüyorum. Bunun için uluslararası atif sayılarını

artırmamız lazım. Türkiye’de yapılan çalışmalarda çok ölçek ağırlıklı bir yaklaşım gözlüyorum. Tabii ki ölçekler geliştirilecek, ölçek uyarlamaları olacak, ölçekler kullanılacak; fakat daha olguya yönelik çalışmalar olsa Türkiye’de psikolojinin daha iyi gelişeceğine ve bizim Dergi’nin de bu açıdan, ülkemizde psikolojinin gelişmesine daha iyi hizmet edebileceğine inanıyorum. Bir de konular itibariyle, biraz kaçınılmaz olarak, Türkiye’nin yayın potansiyelini yansıtmak bakımından bir dağınıklık var. Belki zaman içinde daha belirli konulara yönelik özel sayılar çıkarılabilir. Hatta belki ülkemiz bakımından önemli bazı konuları tartışmaya imkan sağlayacak nitelikte özel sayılar olabilir. Yani, “Daha iyi nasıl kullanabiliriz bu imkanı?” diye düşünmemiz lazım aslında. Çünkü iletişim çok önemli; hem yurtiçi iletişim açısından hem de kendimizi yurtdışında duyurmak bakımından, orada temsil etmek bakımından, Türk psikoloji yayınlarının ve dergisinin uluslararası düzeyde

daha iyi konuma gelmesi bakımından daha yapılacak epey iş var sanırım.

ZY: Türk Psikoloji Dergisi, sizin de belirttiğiniz gibi, belli bir süreçten geçti ve eskiye oranla daha da profesyonel bir hale geldi. Dolayısıyla sizin bahsettiğiniz, örneğin özel sayılar gibi, daha farklı açılımlara artık hazır durumda aslında.

EOİ: Evet, değil mi? Yani artık mesela sunumların bilgisayar ortamında verilebilmesi gibi, epey gelişme katedildi aslında. Ama tabii hayaller, beklentiler hep daha fazla oluyor.

GA: Hocam, biraz da kişisel meraktan soruyorum ama bilime ve psikolojiye adım atan gençleri nasıl buluyorsunuz? Onlara önerebileceğiniz bir şeyler var mı?

EOİ: Biliyorsunuz psikoloji bölümlerinin ÖSS puanları hep yükseliyor. Dolayısıyla, daha çok ilgi var, daha çok yönelik var psikolojiye. Yeni bölümler açılıyor. Mesela, bu yıl bir vakıf üniversitesi

psikoloji bölümü açıldığı için renkli kocaman reklamlar verdi. Bunu görmek çok hoşuma gitmişti; demek ki psikolojiye çok ilgi, talep var ki böyle ilanlar oluyor. Yani daha çok kişi geliyor, daha yüksek puanlarla geliyor, bunlar tabii hoş gelişmeler. Gelişmiş üniversitelerde koşullar da tabii eskiye göre çok daha iyi, daha kurulu bir düzen buluyor öğrenciler. Bizim zamanımızda pek az şey vardı ama sizler daha çok araştırmaların yapıldığı, dergisi, derneği olan, mezuniyet sonrası programlarının olduğu birer sistem içerisinde bulunuyorsunuz kendinizi; bunlar hep avantaj. Ama her avantaj, bazı zorlukları da beraberinde getiriyor, dezavantajları da olabiliyor. Şimdi sizler üzerindeki beklentiler de daha farklı; daha fazla. Belki de asıl farklılık beklentilerin fazlalığından ziyade nitelik değiştirmesinde... Sanıyorum şimdi daha çok imkan var ama daha yarışmacı bir ortam da var. Bizim sizlerden beklediğimiz, dünya psikoloji camiasında Türkiye'yi hakkıyla temsil etmeniz. Artık çok daha açık, çok daha yarışmacı bir ortam içindediniz. Dolayısıyla, bunun gereğini yapmak için sizlere çok daha fazla görev düşüyor. Benim gençlerle ilgili beklentilerim gayet olumlu ama bazen "Acaba biraz da bu baskıların etkisiyle çok aceleci, sabırsız mı gençler bizlere kıyasla?" diye soruyorum kendime. Mesela, hatırlıyorum, kariyerimin başlarında yaptığım bir araştırmamın analizini yapacağım hesap makinesiyle: Bir Latin karesi analizi. Hata yapınca geri dönüp tekrar başlıyorsun; bir hafta, on gün böyle sabırla analiz yapmıştım. Keyifli falan dedik ama ben zaman zaman bizim çalışmalarını dervişlerin çile çekmesine de benzetirim. İğneyle kuyu kazmak gibi; öyle bir sabrınız olması lazım. Problemi kafaya takacaksın, sonra onun için çok sabırla çalışacaksın.

ZY: Bir bilimsel hazırlık da gerekiyor?

EOİ: E tabii, bilimsel hazırlık da gerekiyor. Bu çerçevede biz, benim mesleğe ilk girdiğim Hacettepe yıllarında aman elemanlarımızı iyi yetiştirelim diye, sevgili İffet Dinç gibi standartlara hakkıyla sahip çıkmak isteyen hocalarımızın da etkisiyle, gençlere "Aman dikkat edin, sınırlarınızı bilin" diye yaklaştık hep; o nedenle bana belki de onları biraz çekingen yetiştirdik gibi geliyor bazen; yani frene biraz fazla basılmış olabilir o yıllarda. Şimdi de diğer uca gidilmesin diye bir kaygım var. Bu bir sabır işi. Şimdi öğrencilerin çok imkanları var. Bizler ulusal bir kongre başlatırken "Acaba nasıl geçecek?" diye kaygılar içindeydik. Şimdi öğrencilerin kendi kongreleri bile oluyor. Yani imkanlar arttı. Bunlar çok iyi de, öte yandan durum "biran önce, en kestirme yoldan sonuca ulaşma" isteğine gelmese diyorum... Çünkü bu bir hazım işi, hakkını vererek yapmak lazım. Tabii hayat da şimdi gençleri biraz sabırsızlığa alıştırtıyor. Artık basıyorsunuz bilgisayarın tuşlarına hemen sonuçlar çıkıyor. O nedenle hayat siz gençleri daha bir aceleci olmaya hazırlıyor gibi. Ama, dediğim gibi, orada biraz dikkat etmek lazım; bu iş biraz da olgunlaşma işi, bir emek işi. Ben yine kendi denge modelimden hareketle, bu idrak etme sürecini ciddiye almak ve konuya içtenlikle gerçek bir kavrayış için yaklaşmak gerekir diye düşünüyorum. Gerçekten samimiyetle yaklaşınca ardından gerçek haz kısmı da gelir. O nedenle çok da aceleci olmamakta fayda var diye düşünüyorum. Evet, sadece bu yönde bir kaygım var ama onun dışında ben çok umutluyum gençlerden. Ayrıca şunu da söyleyeyim; Türkiye'de sosyal psikoloji açısından müthiş imkanlar var. O potansiyel hakkıyla gerçekleştirilebilirse, psikolojinin gelişmesine uluslararası çerçevede de çok katkıda bulunulabilir. Bunu kültürlerarası çalışmalardan hareketle söylüyorum. Türkiye çok zengin, çok çeşitlilik içeren bir ülke. Mesela İsveç'le yaptığımız kültürlerarası yaşlılık çalış-

ması sonucunda diyebilirim ki, İsveç fazla farklılık göstermeyen bir ülke olduğu için sosyal psikoloji açısından pek ilginç bir ülke değil bence. Türkiye’de ise hangi değişkeni ele alsak anlamlı sonuçlar bulundu. Türkiye çok heyecan verici bir ülke. Kültürümüz, insan ilişkileri bakımından zengin unsurlarla dolu. Bunların ortaya çıkarılması, değerlendirilmesi açısından gençlere gerçekten çok iş düşüyor. Ama bu potansiyelin hakkıyla değerlendirilebilmesi için, Şerif’in dediği gibi, teknisyenliğin ötesinde iş görmeye yönelmek gerek.

ZY: Olcay Hocam, sizin bugüne kadar çok öğrenciniz oldu. Hatta artık öğrencilerinizin yetiştirdiği öğrenciler de var. Ben bunun çok özel olduğunu düşünüyorum. Eminin siz de katılıyorsunuz, bunu kendini gerçekleştirmenin çok güzel bir göstergesi olarak görüyorum. Siz yetiştirdiğiniz öğrencilerin büyüdüğünü görünce bugün neler hissediyorsunuz?

EOİ: O, çok çok keyifli bir şey hakikaten. Ben zaten biliyorsunuz öğrencilerime “akademik evlatlar” derim, onların çocukları ya da yetiştirdikleri öğrenciler de “akademik torunlar” oluyor. Şimdi mesele, Zuhâl benim torunum oluyor, Doğan öğrencimin yetiştirdiği bir öğrenci olarak. Ne mutlu bana ki Zuhâl gibi bir akademik torunum ayrıca öğrencim de oldu. Çok keyifli bir şey tabii ki. Neden bu kadar keyif veriyor diye düşünüyorum bazen... Yani bu tip ilişkiler, bağlar neden bize bu denli hoş geliyor? Anlam meselesi yine; çünkü süreklilik hissimizi, anlam algımızı besliyor.

ZY: Sizden bir “iz”in devam etmesi, değil mi Hocam?

EOİ: Evet, aslında geçici gibi görünen ömrümüz, bu dünyadaki varlığımız, bir sürekliliğin parçası. Yani, dünyadaki varlığımız geçici gibi görünmekle birlikte aslında o sürekliliğin bir parçası. İnsanlı-

ğın varoluş zincirinde birer halkamız aslında. Bu tip yaşantılar bize çok heyecan veriyor çünkü o halkaların varlığı konusunda kanıt oluyor. Hayatımıza anlam katıyor. Bu çok çok önemli. O açıdan ben bu geldiğim yaş hakikaten çok keyifli buluyorum. İnsanlar genellikle yaşlanmaktan korkar, rahatsız olur. Ama aslında dünyaya -ben yaşlanmak demiyorum- yıllanmak için geliyoruz bence. Yaşlanmak doğal bir süreç, bu bize bağlı değil. Vücut zaman içinde kendi kendine “yaşlandıkça” belirli değişiklikler geçiriyor. Ama yıllanıp yıllanamamak bize bağlı bir şey. Bence yaşlanmaktan değil, asıl hakkıyla yıllanamamaktan korkmamız lazım. O açıdan sanıyorum gençlerin yetişmesi, yani bizlerin bu süreklilik hissini yaşamamız, o insanlığın varoluşundaki halkalara yaptığımız katkı bakımından bize bir kanıt oluşturuyor, bir umut oluyor. Bizden sonra onlar da yeni kuşakları yetiştirecek ve böylece biz de o dolaylı süreklilik hissini yaşayacağız; yani aslında hiç de geçici değiliz. Sürekliliğin bir parçasıyız. Dediğim gibi, yine aynı noktaya geliyoruz: Anlam. Hayatımıza anlam katan bir şey, örneğin bir akademik torunumla karşılaşmak, beni şahsen çok heyecanlandırıyor, çok hoşuma gidiyor.

ZY: Hocam torunlar evlatlardan daha çok sevilmemiş, doğru mu?

EOİ: O daha çok sevme durumu biraz karışık bence. (Gülüyor). Yani, toruna duyulan sevgide evlada duyulan sevgi de var. Sevgi tartılmaz gerçi ama o sürekliliğin içinde akademik olsun ya da biyolojik olsun toruna yönelik sevgide, aslında o diğer evlatlara olan sevgi de var. Dolayısıyla, torun sevgisi daha katmerlenmiş, “şeddeli” bir sevgi oluyor, o bakımdan diğerini içeriyor zaten. Ve tabii hayata daha derin anlamlar katan yeni bir boyut kazandırıyor.

ZY: Olcay Hocam, sizi dinlemek bana zaten hep keyif vermiştir. Bizi kabul ettiği-

niz için Türk Psikoloji Bülteni yayın ekibi adına çok teşekkür ederim.

EOİ: Benim için de keyifli bir sohbet oldu. Sağolun. Ben de düşündüğünüz, geldiğiniz için çok teşekkür ederim.

* Bu söyleşi, Zühal Yeniçeri, Gülçin Akbaş ve Leman Korkmaz tarafından gerçekleştirilmiştir. Söyleşinin deşifresini de hazırlayan Gülçin Akbaş ve Leman Korkmaz'a Türk Psikoloji Bülteni yayın ekibi adına teşekkür ederiz.